

DAVLAT KADASTRLARI YAGONA TIZIMIGA SAQLANADIGAN MA'LUMOTLARNING ILMIIY ASOSLARI

Asatov Jasurbek Sayitkulovich talaba

Jo'raqulov Fazliddin Faxriddinovich talaba

Oltinov Sobir Hayot o'g'li o'qituvchi

Rajabova Gullola Islomovna - o'qituvchi

*Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti
"Milliy tadqiqot universiteti" Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada biz davlat kadastrlari yagona tizimiga kiritiladigan ma'lumotlar integratsiyasi tushunchasi haqida gapiramiz. Ma'lumotlar va ular qanday saqlanishini ko'rib chiqsak, bu zarur tushunchadir. Odatda, ma'lumotlar ma'lumotlar bazasiga ma'lum bir tuzilish va normaga ega bo'lgan ma'lumotlar bazalarida saqlanadi. Agar bizda bir nechta ma'lumotlar bazalari mavjud bo'lsa va biz ularni birlashtirmoqchi bo'lsak nima bo'ladi? Bu erda bizga ma'lumotlar integratsiyasi kerak. Oddiy qilib aytganda, ma'lumotlar integratsiyasi bu bir nechta ma'lumotlar bazalarini olish va bu manbalardagi ma'lumotlarni xuddi bitta ma'lumotlar bazasi kabi birgalikda ishlash jarayonidir. Juda ko'p ma'lumotlar bazalari ma'lumotlarni buzadi. Ma'lumotlar integratsiyasi qanday amalga oshirilishini chuqurroq o'rganishdan oldin, keling, avvalo uning ortida turgan motivni yaxshiroq tushunishga harakat qilaylik. O'zbekistonda davlat kadastrlari ma'lumotlar bazasi tizimini yaratish va yuritish tartibi tahlil qilindi. Ushbu tizim muhim ahamiyatga ega bo'lib, O'zbekistonda mavjud 20 ta davlat kadastrlarini barcha ma'lumotlar bazasini o'z ichiga oladi. Davlat kadastrlari yagona tizimining asosiy tarkibiy qismi ma'lumotlar bazasi hisoblanib, barcha davlat kadastrlarini monitoringini yuritish uchun fazoviy-huquqiy asos hisoblanadi. Buni illyustratsion misol bilan eng oson bajarish mumkin.

Аннотация: В данной статье мы поговорим о концепции интеграции данных, подлежащих включению в единую систему государственных кадастров. Это необходимая концепция при рассмотрении данных и способов их хранения. Обычно данные хранятся в базах данных, которые имеют определенную структуру и нормы для базы данных. Что если у нас есть несколько баз данных и мы хотим их объединить? Здесь нам нужна интеграция данных. Проще говоря, интеграция данных — это процесс объединения нескольких баз данных и обеспечения совместной работы данных из этих источников, как если бы они были одной базой данных. Слишком много баз данных повреждают данные. Прежде чем мы углубимся в то, как осуществляется интеграция данных, давайте сначала попытаемся лучше понять мотивацию, стоящую за ней. Проанализирован порядок создания и ведения системы баз данных

государственного кадастра в Узбекистане. Эта система важна и включает в себя все базы данных 20 государственных кадастров Узбекистана. Основным компонентом единой системы государственных кадастров является база данных, которая является пространственной и правовой основой мониторинга всех государственных кадастров. Проще всего это сделать на наглядном примере.

Abstract: In this article, we will talk about the concept of data integration to be included in the unified system of state cadastres. This is a necessary concept when looking at data and how it is stored. Usually, data is stored in databases that have a certain structure and norm to the database. What if we have multiple databases and we want to merge them? Here we need data integration. Simply put, data integration is the process of taking multiple databases and making the data from those sources work together as if they were a single database. Too many databases corrupt data. Before we delve deeper into how data integration is done, let's first try to better understand the motivation behind it. The procedure for creating and maintaining the state cadastre database system in Uzbekistan was analyzed. This system is important and includes all the databases of 20 state cadastres in Uzbekistan. The main component of the unified system of state cadastres is the database, which is the spatial and legal basis for monitoring all state cadastres. This can be done most easily with an illustrative example.

Kalit so'zlar: davlat kadastrlari, metamalumotlar, atribut ma'lumot, ko'chmas mulk, fazoviy ma'lumotlar, integrasiya, infratuzilma, tematik qatlam, ma'lumot, ma'lumotlar bazasi, ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi.

Ключевые слова: государственный кадастр, метаданные, атрибутивная информация, недвижимость, пространственные данные, интеграция, инфраструктура, тематический слой, информация, база данных, система управления базами данных.

Key words: state cadastre, metadata, attribute information, real estate, spatial data, integration, infrastructure, thematic layer, information, database, database management system.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Mustaqillikka erishganidan so'ng, Geodeziya, kartografiya va kadastr sohalarida rivojlanish va modernizasiya jarayoni boshlandi. Modernizasiya jarayoni hozirgi kungacha davom etmoqda. Shu jarayon ichida 20 ta davlat kadastrlari joriy etildi va ularni to'g'risida qonunlar qabul qilinib, qabul qilingan qonunlar asosida har bir davlat kadastrlarini Nizomlari ishlab chiqildi. Shu bilan birga O'zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastrlari davlat qo'mitasining 2014-yil 12-sentabrdagi 12-sonli qaroriga asosan Davlat kadastrlari yagona tizimiga tegishli davlat kadastrlari ma'lumotlarining tarkibi va ularni taqdim etish tartibi to'g'risidagi Nizom qabul qilindi. Sohadagi modernizasiya

va integrasiya, shu bilan birga zamonaviy kompyuter dasturlari hamda mijozlarga sifatli xizmat ko'rsatishni yaxshilash maqsadida mazkur nizom qayta ko'rib chiqilib qo'yidagicha yangilandi. Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 26 oktyabrdagi 620-son qaroriga asosan O'zbekiston Respublikasi Fazoviy ma'lumotlar milliy infratuzilmasini yuritish tartibi to'g'risidagi Nizom qabul qilindi. Shunga ko'ra tasavvur qilaylik, biz avtomobillarni sotish bilan shug'ullanadigan kompaniyamiz. Biz kompaniyani boshqarish uchun zarur bo'lgan barcha ma'lumotlarni kuzatib borish uchun bir qator ma'lumotlar bazalarini yaratib ma'lumotlar integratsiyasini amalga oshirishga erishdik.

- Tasavvur qiling, ishlab chiqarish boshqarmasida sotilayotgan mashinalar va zaxirada qancha borligi haqida ma'lumotlar bazasi yaratildi.
- Kadrlar bo'limi xodimlarning hisobini yuritadigan ma'lumotlar bazasini yaratdi. Ularning maoshi ham unda qayd etilgan.
- Boshqa barcha bo'limlarda kompaniyaning xarajatlarini hisobga oladigan ma'lumotlar bazasi mavjud.

Ma'lumot – bu qayta ishlanmagan, tizimlashtirilmagan xom faktlar yig'indisidir. Ma'lumot sifat va son qiymatlarida bo'lishi mumkin hamda o'lchov natijalari asosida hosil qilinadi. Geoaxborot tizimidagi dasturlarda ma'lumot jadvalda keltirilishi mumkin. Ma'lumot qayta ishlanib, tahlil etilganidan so'ng u axborotga aylanadi. Ma'lumotni o'qiganda biz faqat sonlarni ko'rsak, axborotda ma'lumotlar tartibli ko'rinishga keltiriladi va aynan shu ma'lumotni ko'rmasakda, ular asosida qayta ishlangan natijani ko'rishimiz mumkin bo'ladi. Tushunarli bo'lishi uchun soddaroq misol sifatida talabalarning imtihon natijalarini keltirishimiz mumkin. Agar har bir talabaning imtihon natijasi ma'lumot hisoblansa, u holda auditoriyadagi yoki umuman institutdagi talabalarning o'rtacha bahosi, o'zlashtirish ko'rsatkichi axborot deb ataladi.

Ma'lumotlar bazasi bu — tartiblangan ma'lumotlarni saqlovchi va qayta ishlovchi axborot modeli hisoblanadi. Soddaroq qilib aytganda, bir hil turdagi axborotlarni o'zida saqlovchi va berilgan so'rovlar orqali ularni taqdim etuvchi model. Misol uchun, kitoblar javoni, bu ma'lumotlar bazasi hisoblanadi, ya'ni bir hil turdagi (kitoblarni) ob'yektlarni o'zida saqlaydi, yoki bo'lmasa telefon raqamlar yozilgan kitobcha, bu yerda ism, telefon raqam kabi bir hil tipdagi ma'lumotlar saqlanadi, bu ham ma'lumotlar bazasi.

Ma'lumot bazasi – bu tizimli ravishda kompyuterga kiritilgan qayd(record)lar yig'indisi bo'lib, kompyuterdagi maxsus dasturlar turli savollarga javob olishga yordam beradi.

Har bir qayd yaxshiroq saqlanishi va aniqlanishi uchun ma'lumot elementlari orqali tashkil etiladi. So'rov berilganda o'sha qaydlar qaror qabul qilish uchun javob hisoblanadi. Har qanday MBBT foydalanuvchiga ma'lumot olish jarayoni oson va qulay bo'lishi uchun xizmat qiladi. Bundan tashqari, MBni yaratish va uni boshqarish

bu tizimning eng asosiy vazifalaridan sanaladi. Ma'lumotlar bazasini boshqarish deganda bazadagi jadvallar ustidan turli xil boshqaruv operatsiyalarini o'tkazish tushuniladi. Bunday operatsiyalar jumlasiga: qayd (record)larni kiritish; so'rov qilish; qaydlarni modifikatsiyalash; qaydlarni o'chirish kabilar kiradi. Yuqoridagi operatsiyalar foydalanuvchiga ma'lumotni MBda saqlash, olish va yangilash imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, tizim foydalanuvchiga turli jadvallar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yaratishga imkon berishi kerak.

Ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimi — bu ma'lumotlar bazasini hosil qiluvchi, ma'lumotlarni qayta ishlovchi va qidiruvchi tizim hisoblanadi. Qisqa qilib aytganda, MBBT barcha jarayonlarni amalga oshiradi. Ma'lumotlar bazasi faqat ma'lumotlarni saqlaydi, qolgan barcha ishlarni MBBT bajaradi.

Xulosa.- Investitsion yangi loyihalarni tashkil etish va iqtisodiy samaradorligini aniqlash. Yangi O'zbekistonda yangi investitsiyalarni Davlat kadastrlari yagona tizimi (DKYAT)ni ma'lumotlarni to'plash usullarini boshqarishga taklif kiritilgan. Davlat kadastrlari yagona tizimini yuritishda innovatsion texnologiyalarni joriy etish, davlat kadastrlari axborotlarini yangilash, davlat kadastrlari yagona tizimida GAT ni joriy qilishni takomillashtirish, kadastr hujjatlari mulkchilik va xo'jalik yuritishning barcha shakllaridagi ob'ektlar to'g'risidagi huquqiy, iqtisodiy va texnik ma'lumotlarining boshlang'ich manbai sifatida qabul qilinishi, hududlarning tabiiy-iqtisodiy salohiyatini yagona umumdavlat jihatdan kompleks hisobga olish Urbanizatsiya jarayonining global va regional jihatlari, Urbanizatsiya jarayonining tarixi, Jahon mamlakatlarida urbanizatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi, Yevropaning eng rivojlangan davlatlari, O'zbekiston shaharlarining va hududlarining o'sish darajasida Davlat kadastrlari yagona tizimi (DKYAT)ning roli, yerdan foydalanishni iqtisodiy omillarini, yer resurslaridan foydalanishning ma'lumotlarini to'plash ularga tahrirlash yo'llari ko'rishimiz mumkin bo'ladi. Biz juda ham tezlik bilan ma'lumotlar bazasiga kiritiladigan ma'lumotlarni ilmiy asoslangan holatda tizimga kiritishni yo'lga qo'yish zarur. Yuqoridagi tegishli vazirliklar, davlat qo'mitalari, idoralar kadastr ob'ektlarining geografik joylashuvi, huquqiy maqomi, miqdor, sifat tavsiflari va bahosi to'g'risida, shuningdek ularning holatidagi Investitsion yangi loyihalarni tashkil etish orqali to'plangan ma'lumotlar haqidagi axborotlarni belgilangan tartib va muddatlarda Davlat kadastrlarining yagona tizimiga kiritish uchun taqdim etib borilsa, O'zbekiston Respublikasining tabiiy iqtisodiy salohiyatining yagona umumdavlat hisob-kitobi yuritilishini, baholanishini ta'minlashga mo'ljallangan ko'p maqsadli axborot tizimi o'z vaqtida yaratilar edi. Bu ko'p maqsadli axborot tizimi davlat kadastrlarini yuritishda, kadastrga doir axborotni to'plashda yangi talqindagi yagona geoaxborot tizimiga kiritish va undan xalq xo'jaligining turli soxalarida foydalanishda keng imkoniyat yaratadi. Shunday qilib, Davlat kadastrlari yagona tizimini yuritishning yangi integratsion boshqaruv bosqichiga olib chiqish ishlab chiqarish korxonalarining

yangi investitsion loyihalarini amalga oshirish zarur. Bu sohadagi muammolarni bartaraf etish ayni paytda bu sohani rivojlantirishga qaratilgan eng muhim vazifa bo'lib hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati.

- [1] O'zbekiston Respublikasining Fazoviy ma'lumotlar to'g'risidagi qonuni.
- [2] Спутник Технологиялари Асосида Автомобил Транспорт Воситалари Ҳаракатини Бошқариш Ва Назорат Қилиш ШЯ Сатторов, ЖС Асатов, ФФ Жўрақулов - o'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ..., 2023
- [3] Global Iqlim O'zgarishi O'zbekistonning Barqaror Rivojlanishiga Salbiy Ta'siri. SS Yarashovich, AJ Sayitkulovich, AI Hasan o'g'li... - O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ..., 2023
- [4] Sattorov Sh Y, Ahmadov S O, Akhtamov S A 2021 Mechanisms of rice growing and rice development in Uzbekistan online-conferences 5 183
- [5] Sattorov S Y 2020 Use of aerocosmic methods and gis programs in construction of space data models of pastural land *Current scientific research in the modern world*
- [6] Abduloev A M 2020 The use of advanced technologies in geodetic and geoinformatics *Journal agro processing*
- [7] Sattorov S. Y., Muhammadov Q., Bobojonov S. QURILISH JARAYONIDA ELEKTRON TAXEOMETRLARLARNI O 'RNI //Euro-Asia Conferences. – 2021. – Т. 5. – №. 1. – С. 235-237.
- [8] Сатторов Ш.Я, Муҳаммадов Қ., Бобожонов С. ҚУРИЛИШ ЖАРАЁНИДА ЭЛЕКТРОН ТАХЕОМЕТРЛАРЛАРНИ О ЁРНИ //Эуро-Асиа Конференсес. – 2021. – Т. 5. – №. 1. – С. 235-237.
- [9] Сатторов Ш. Я. и др. USE OF AEROCOSMIC METHODS AND GIS PROGRAMS IN CONSTRUCTION OF SPACE DATA MODELS OF PASTURAL LAND //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2020. – №. 5-4. – С. 16-22.
- [10] Сатторов Ш. Я. ЯЙЛОВ ЕРЛАРИНИНГ ДЕГРАДАЦИЯ ОМИЛЛАРИ //ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ. – 2020. – №. SPECIAL ISSUE.
- [11] Абдуллоев, А. М. (2020). ГЕОДЕЗИК ВА ГЕОИНФОРМАТИК ИШЛАРНИ БАЖАРИШДА ИЛГОР ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ. *ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ*, (SPECIAL ISSUE).
- [12] Muzaffarovich, Abdulloyev Ashraf. "USE OF ADVANCED TECHNOLOGIES IN GEODESIC AND GEOFORMATIC WORK." *Агропроцессинг SPECIAL* (2020).
- [13] Ашраф, Мудасир, Ясс Худхейр Салал и С.М. Абдуллаев. «Интеллектуальный анализ образовательных данных с использованием базового (индивидуального) и ансамблевого подходов к обучению для прогнозирования успеваемости учащихся». *Наука о данных* . Спрингер, Сингапур, 2021. 15–24.
- [14] Geoportal visualization of state cadastre objects:(a case study from Uzbekistan) A Inamov, S Sattorov, A Dadabayev, A Narziyev - IOP Conference Series: Earth and Environmental , 2022
- [15] Conventional and current approaches of urban mapping and geodetic base formulation for establishing demographic processes database: Tashkent, Uzbekistan S Abdurakhmonov, M Khamidova, Y Romanyuk - E3S Web of Conferences, 2024